

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, másfél
íven. ~ Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-
évre 7 korona. ~ Egyes szám ára 30 fillér. ~

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium;
ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Menekülés — hűségnyilatkozat.

Érdeklődéssel olvastam e lap előző szá-
mában a „Magyarok vallása” című cikket s
az én szívem húrjait is megrezegtette a méla
kesergés földönfutó lelkésztestvéreink szomorú
sorsa felett. Szomorúan igaz, hogy a református
lelkész — hasztalan minden odaadó fárado-
zása, kemény magyarsága, izzó hazafisága —
mostohább gyermeke a magyar hazának, mint...
De ne tegyünk összehasonlításokat.

A hangulatot, melyet e cikk olvasása kel-
tett, növelte bennünk — bizonyára nem csak
énbennem — a napilapok egymást követő hír-
adása a görög katolikus és görög keleti román-
érsekek-püspökök részéről tett hűségnyilat-
kozatokról. Igazán különös, hogy azoknak kell
békeidőn is nélkülözni, akik most földönfutók
s azok bővelkednek földi javakban, kiknek
ünnepélyes demonstrálás nélkül kétséges a hű-
ségük.

Hanem azért legyünk igazságosak. Keser-
ves ez a háború nemcsak azoknak, kik mene-
külnek, hanem azoknak is, kik hűségnyilat-
kozatot tenni kénytelenek. Sőt, ha elfogulat-
lanok akarunk lenni, el kell ismernünk, hogy
ezeknek tán még keservesebb.

Gondoljuk csak magunkat e román egy-
házi főemberek helyzetébe. Bármennyire jó
magyar hazafiak legyenek is, lehetetlen nem
érezniök bizonyos rokonszenvet azok iránt,
kik velük egy nyelvet beszélnek s egy vallást
követnek. Viszont bármennyire buzgó oláhok
legyenek, lehetetlen nem érezniök a lekötöz-
tetést a magyar haza iránt, mely őket páratlan
türelemmel és bőkezűséggel minden javában
részesítette. Aztán: ha jó magyar hazafiak,
nem kell-e megaláztattnak érezni magukat, olyas-
minek hangos hirdetésére lévén kénytelenek,
ami magától értődő; — s ha irridentista oláhok,
nem sajog-e a szívük, midőn olyanra fogad-

koznak, mi egész gondolat- és érzelmviláguk-
tól idegen? Amellett: nem kell-e gondolniok
arra, hogy a háború után a háború eredménye
szerint keserves lehet velük az elbánás hűségi
nyilatkozat tétele, vagy nem tétele miatt. Még
a görög katolikusok inkább nyugodtak lehet-
nek, mert bármi történjék is, ők mindennel, az
esetleges nemzeti türelmetlenséggel szemben is
számíthatnak a főpatrónusukra: a római pá-
pára. De szegény orthodox keletieknek remény-
sége még eféle horgonyba sem kapaszkodhatik.

*

Hál' Istennek nem kell ilyenféle lehető-
ségre gondolni, de képzeljük el azt az esetet,
hogy az erdélyi fejedelemség korához hasonlóan
két magyar ország lenne egymás mellett. Aztán
képzeljük el olyan nemzetközi konstellációt
— nem volna példátlan a történelemben —,
mely szerint magyar magyarral kerülne szembe.
Az sem elképzelhetetlen — hiszen ebben is
volt részünk —, hogy a magyarság egyik, vagy
másik részénél az állami főhatalom nem ma-
gyaroknak a kezében volna. Azt is meg lehetne
érteni, hogy az ilyen módon szembekerülő két
ország mindegyikének tiszta magyarsága rokon-
szenvvel volna egymás iránt.

Minden hasonlat sántít és sokszorosan sán-
títana az a hasonlat, mely az itt vázolt képzelet-
beli esetet a magyar nemzet oláhnyelvű tagjai-
nak a román királysághoz való viszonyával
akarná párhuzamba vonni. Az erőszakosan
kettészakított egység egyesülésre törekvése egé-
szén más megítélés alá esik, mint a két külön-
böző egység valamelyikéről egy résznek a másik-
hoz kívánczossága. De nem is azért emlitem én
ezt az elképzelhető esetet, mintha ebben a
vonatkozásban akarnék összehasonlítást tenni.

Tegyük fel, hogy az erőszakosan ketté-
szakított s ennek utána egymással háborúba
sodort magyar országok valamelyikében az

állami hatalmat kezében tartó idegen hatalom hűségnyilatkozatot követelne az uralma alatt levő magyar papoktól a másik országban levő magyarság ellen. Vajjon akkor is keseregnénk amiatt, hogy a magyar református egyház magára van hagyatva s nem élvezzi az állam nagyszerű támogatását?

Jönnének a római katolikus főpapok. Zokogna a szívük, hogy szembe kell fordulniok magyar véreikkel. De a kívánt hűségnyilatkozatot minden biztonnal megtennék. Mert ők maguk ugyan a saját személyükben készséggel vennének magukra minden szenvedést, készséggel tennék ki magukat a hatalom iránti engedetlenség minden súlyos következményének, de arra nem éreznék magukat felhatalmazva, hogy a maguk — bár legnemesebb okból származó — elhatározásával kockára tegyék egyházuknak az államtól nyert rendkívüli nagy jogait.

Ellenben az evangélikusok két hitfelekezetének papjai könnyen hárihatnák el az ilyen keserves helyzetben a tőlük követelt keserű áldozatot. Könnyen, mert nem több erővel, amennyit egy derék férfitől várni lehet. Könnyen, mert csak a maguk veszedelmét zúdítanák fejükre engedetlenségük. De lám az evangélikusok mindkét felekezetének valamennyi papja — esperese, püspöke — joggal mondhatná a vele szemben táplált követelőzésre: Énnekem, ha a címem más is, magam nem vagyok semmi más, mint akármely legkisebb faluban munkálkodó szolgatársam; tőlem, csak tőlem kívánni bármiféle nyilatkozatot; merőben hiábavaló, mert én nem parancsolhatok az én szolgatársaimnak s az én szolgatársaim nem engedelmesskedhetnek nekem. És az evangélikusok mindkét felekezetének valamennyi papja, esperese, püspöke nyugodt lelkiismerettel állhatna a bitófa alá, vagy a golyó elé, jól tudván, hogy merész tettével a közügynek nem volt ártalmára.

*

Hogy ezeket a hűségnyilatkozatokat olvassom, im ilyen gondolatok támadtak az elmém-ben. Talán mégis jobb az egyháznak, ha olyan helyzetben marad, mely szolgálóinak meggyőződésük nyílt kimondását minden körülmények között biztosítja. És talán jobb az államnak is, ha az egyházat olyan helyzetben hagyja, melyben az egyház szolgálóinak bármily nehéz viszonyok közt tett nyilatkozatáról bizonyos lehet, hogy az igazi, komoly meggyőződésből, nem pedig csak valamely — bár tiszteletreméltó — érdek védelméből fakad.

Világi.

Kötelességeink a háború után.

Nem titok ma már az a körülmény — és ezt fájó szívvel kell bevallanunk —, hogy a ránk zúdult világháború a legteljesebb mértékben készületlenül találta a világ keresztyén egyházait. Innen van az, hogy némelyek már — még a háború elején — a keresztyénség csődjéről irtak szomorúan leszögezett tanúságokat.

Szinte csodálatos is, hogy a Krisztus egyháza, mely a modern kor minden ferdeségével, túlkapásával, mindenféle izmusával, rettenetes hitetlenségével és bűneivel, mint lábrakapott ellenségeivel szemben hatalmasan felfegyverkezve, minden intézményét, mint harcra katonák elszánt erejét idejében felvonultatta: a legragyobb és legfélelmetesebb ellenség, a testet, lelket szétromboló háború ellen szinte könnyelműen elfelejtett fölfegyverkezni. Pedig a világbéke boldogító eszméit nemcsak hirdetni, hanem praktikusán meggyökereztetni, a fölött ellenállhatatlan erővel örködni éppen a keresztyén egyház volna hivatva.

Azok a faktorok, akik a csodaszép hágai békepalotában a világbéke mellett szónokoltak, a következmények megmutatták, csak fegyverszünetet eszközöltek ki, de ezt arra használták föl, hogy még jobban fölfegyverkezzenek s míg egyik kezükben pálmaágat lengettek, addig a másikkal a gyilkot szorongatták. Mint mikor a fenevad ugrásra készült tehetetlen, kiszemelt áldozatára.

Gondoljuk el csak, hogy mire lett volna képes az egyház, ha fent és lent egyaránt számolva az eshetőségekkel, a felekezeti korlátokon fölül emelkedve, millió meg millió kisebb és nagyobb, gyöngébb és erősebb életerős szervezetet, mint hatékonyan operáló eszközt mozgósíthatott volna a világbéke érdekében — a világháború ellen.

De ez a lamentáció most már csak „eső után köpönyeg” s az egyház ma már csak a fiait sirató és gyászoló édesanya szomorú képét mutatja, ki míg egyik kezével virágot szór a friss sírhalmokra, a másikkal görcsösen szoritja szívéhez még élő szeretteit.

A háború kitörésekor még volt biztató, bátorító szava, abban a hiszemben, hogy a véröntés nem tarthat sokáig. Sőt nemzeteként megoszolva, nagy botorul a küzdő felek pártjára állt, bátorítva, harcot prédikálva, míg végre alélva eszmélt rá, hogy a csatatéren

„Innen és túl kilőtt útjába:

Minden golyó Krisztust találta

S hét sebe hétszer vért ereszt”. (Szabolicska.)

Két éve múlt, hogy valóságos vértenger hömpölyög körülöttünk. S mi kezeinket tördelve sóhaj-

tozunk, zokogunk, rimánkodunk. De a gyűlöletnek féktelen orgiájában, a pokol elszabadult furiáinak bakhanáliájában elenyészik gyöngé szavunk.

Ki ne olvasta volna meghatottsággal a pápa valóban szép békeszózatait, melyekben keserű könyveket hullat az emberiség veszendő üdvéért, de azt éppen azok hallották legkevésbé, akik leghangsúlyosabban fújták a fűdőt, s a pápa legközelebbi híve, az olaszok meg éppen fittyet hánytak rá.

Amit nagy általánosságban az egyházzól mondottunk, ugyanazt mondhatjuk kicsiben az egyes egyházakról, sőt az egyházak lelkészeiről is s így közelebről a mi református magyar egyházainkról és lelkészeinkről is. Tanácstalanul állunk a háború kezdete óta s az iszonyat-miatt megbénult lélekkel végezzük legtöbbször a munkát s a terhes iga minden gyönyörűsége mellett is tiszszerte nagyobb súllyal nyomakodik reánk. Mit tettünk miadékkoráig? Egy pár lelkes prédikáció, a háborús jótékony mozgalmakban való erőnkfeletti részvétel (az erőnkön felül való adakozásban leginkább), ez mindössze, amire rámutathatunk. Hogy a református katonák tábori lelki gondozásának rendezetlen voltát ne is említsem.

Ami bennünket, lelkészeket illet, a szó legszorosabb értelmében beleuntunk a háborúba.

„Elfáradtunk bánatunkban

Egész éjjel sirtunkban”.

Belefásultunk a „hősi halál” magasztalásába is. Hogyne, mikor ma, a háború harmadik esztendejében sem vagyunk tisztában az egyháznak a háborúról vallott felfogásával. Krisztusnak a háborúról hirdetett tanainak lényegével. Szóval sötétben tapogatózunk s igehirdetésünkben a legtöbbször a mostani könnyű ríkatás olcsó eszközeivel elégitik ki lelkipásztori becsvágyukat. Némelyek pedig egyszerűen megszokták a háborút és így napirendre térnek felette. Pedig „legnagyobb vereség a világon: megszokni a rosszat”. (Ravasz L.)

A háború ellen ma kétszeres erővel kell küzdeni s jobban inkább, mint valaha. A siker kézen fekvő dolog: mert a rettentő következményekre ilyen halálos bizonyossággal még sohasem mutathatott rá az Isten embere. Munkára tehát, mert itt a tizenkettedik óra.

Hogy millió kötelességeink közül csak a legégetőbbet említsem, elég csupán a háborúból hazajövőkhöz köztük végzendő lelkipásztori munkára rámutatnom. Ha készületlenek voltunk a háború elején, legyünk készek a háború végén legalább kötelességeinknek tisztázásával.

A háború után minden lelkésznek új gyülekezete lesz, mely felfogásban, érületben, egyházhöz és a lelkészhez való viszonyában sokban különbözni fog a háború előttitől. Mi sem természetesebb, mint hogy a lelkésznek e változások lélektanával tisztában kell

lennie s a megváltozott viszonyok követelményeihez képest kell forgolódnia hivatalában.

A háborúból hazatérők nagy lelki átalakuláson mennek keresztül s ez a lelki átalakulás egyikre jótékony, másokra káros hatású. Sok hitetlenből lesz hívó és sok hívóból hitetlen. A lelki és testi rokkantságnak már most is sok szomorú példájával találkozunk. Ne ijedjünk meg tőlük, hanem igaz részvétellel igyekezzünk a betegeknek orvosaiul szegődni.

Nézetem szerint a buzgó lelkipásztornak még a háború ideje alatt meg kell keresnie az összeköttetést táborba szállt hívei lelkével. Ezt sokan szép eredménnyel gyümölcsözőnek mondják már eddig is. Egy húsvéti vagy pünkösti üdvözlés, benne kis alkalmi elmélkedés, erősítő imádság, pár bibliai idézet, mint aminőket a múlt évben a kerületek kiadtak, szétküldve a lelkész és egyház bélyegzőjével, a köszönő levelek özönét eredményezi. Hát még ha az illető lelkész a saját templomának a képmását pár soros üdvözléssel küldi a katonáknak...

S nem volna-e méltó, ha amikor hazajönnek, fogadnók őket a gyülekezet körében, kint az állomáson s a legközelebbi vasárnap alkalmi istentisztelet keretében a templomban adnánk halát a szabadulásért.

Igen fölemelő és a késői nemzedékre nézve nemzeti szempontból is megbeesülhetetlen erkölcsi tőkét jelentene az is, ha templomainkban úgy a háborúban résztvettek, valamint a hősi halált haltak neveit márványlapon megörökítenénk [miként ezt a brassói református egyházközség már el is határozta s kívánatra tervezetét bárhová megküldi (?)] olyan formán, hogy úgy a nagy idők véráldozatának, valamint a jövő évben beálló négy százados reformációnak az emléke, tehát „hadi” és „reformációi” emlék egybekombinált emléktáblán örökítették meg. A kivétel és a mikénti megvalósítás az adott viszonyoktól függ, de az alap, a kegyeletes jótékonyan nyugodni.

Hogy az egyéneknél gondozásnak minő tere nyílik a lelkész számára, mondanom sem kell. S hogy a háború salakját sokan haza hozzák, az is tudniivaló. Valaki üzente a frontról: mondják meg a papnak, hogy kerüljünk csak haza, majd megmondjuk neki, hogy nekünk ne „prézsmítálják”, mer könnyű ökelminek ott a templomban, hanem ide gyünne, oszt itt mutatná meg, hogy mit tud, stb. Ezek az emberek önértetbeli túltengésben szenvednek. Ők a halállal sokszor szembe néztek: misem imponál többé nekik. A velök való komoly viselkedés s itthoni áldozatos munkánk feltárása ajánlatos. Vigyáznunk kell arra is, hogy a hősiesség túlságos emlegetésével szarvakat ne növezzünk és Hárijánosokat ne neveljünk egyesekből. Az elistentelenedettek, megkérgecsülteknek, elvadultaknak fékentartása, meg-

szelidítése és visszavezetése a kegyelem székéhez: erős munka lesz az Isten szolgája számára. Viszont a háborúban sokan lettek hívökké és alázatosakká, sőt rajongókká is. Ezeknek nemes felbuzdulását ébren tartani, helyes irányba terelni legyen legfőbb feladatunk. A harctéren véletlen események, csekélységnek látszó körülmények gyakran életre kiható következménnyel bírnak, melyeket sok esetben isteni beavatkozásnak minősít nem egy ember s kinek volna joga és oka őt e hitében megingatni? — Egy hívem elmondta a következőket: „bizony Tiszteletes Uram, engem az imádság tartott meg. Mikor búgott a gránát, meg a srapel: szüntelenül imádkoztam, a pajtásom pedig káromkodott. Ne kísérsd az Istent, mondok, inkább imádkozzál te is. Éktelen káromkodásban tört ki. Abban a percben belecsapott az ágyúgolyó s nekem, amint lehajoltam, csak a bornyúmat vitte el egy szilánk. Attól fogva még jobban imádkoztam, meg is tartott az Isten, ha sebesülten is”. Ilyen és ehhez hasonló eseteken épül föl a hitnek oltára. Legyen úgy, amint mondatott. De miért is ne lehetne úgy? Nagy és mindenekre elégséges az Isten jósága és hatalma.

A lelki megváltozás itthon is beállhat. A haza-érőt kellemetlen dolgok, nemvárt meglepetések érik. Vagyoni tönkrement, családi bajok s olyan meglepetések, melyek megrázzák lelkének egyensúlyát. Pl. itthon tudja meg, hogy fia, apja vagy testvére elesett. S nem egy, családi életét találja feldúlt állapotban. Itt súlyos esetek merülhetnek fel s nem lehet a dolog elsimogatásával, szépitgetésével operálnunk, hanem az ítélet korbácsát is meg kell suhogtatnunk. Egy tábori lelkész vigasztalja a nyomorékká lett katonát. „Ez mind semmi — feleli ő —, de már több mint esztendeje távol vagyok s otthon mégis gyerek sir a bölcsőben, erre adjon medicinát Tiszteletes uram!” A helyzet tényleg kritikus nemcsak a betegre, de az orvosra nézve is. Adjon ilyenkor bölcseséget az, aki maga a legfőbb bölcsesség.

Jönnek a csonkák, bonkák, akik nyomorúságot szenvedtek. Ezeknél nem elég csupán a lelki gyógyszer. Nincs olyan nyomorék, aki mindamellett valamit dolgozni ne tudna. A munkaalkalom nyújtása, a megélhetés biztosítása s annak a boldog tudatnak a megszerzése, hogy másoknak terhére nem lesznek, visszaadja önbizalmukat s mint akik érzik, hogy nem váltak fölöslegessé a társadalomban: hálás szívök fogékonnyá válik az isteni kegyelem megértésére is. Ne gondoljuk, mintha itt olyan nagy nehézségekkel állnánk szemben. Az orvosi tudomány által, a gyógypedagógia és szociálpolitika eszközeivel olyan sérültek és betegek egészségét és keresetképességét is vissza lehet adni, akik pár évtizeddel ezelőtt nyomorék koldusok maradtak volna. A csonkultak mesterséges testrészeket kap-

nak, a rokkantak előbbi mesterségöket folytathatják, vagy könnyebb mesterségre megtaníthatók, a szak szerű munkaközvetítés mindenkit az őt megillető helyre vezet, a patronázs meg szemmel tartja és megóvja a kizsákmányolástól. Aránylag tehát kevesen lesznek azok, akik a haza hálájára lesznek utalva.

Az 1915. évi XV. t. c. 8. § a alapján a m. kir. miniszterelnökség fennhatósága alatt m. kir. Rokkantügyi Hivatal szerveztetett, mely 1915. évben 42,642 egyént vont akciója körébe. (Lásd „A magyar Rokkantügy szervezete”. Irta dr. gróf Klebelsberg Kuno államtitkár, a magyar királyi Rokkantügyi Hivatal ügyvezető alelnöke.)

A Hivatalból kikerülőt szemeltartani, tanácsolni és útbaigazítani, érdekeit minden tekintetben képviselni, őt magát, valamint családját figyelemben részesíteni: a lelkipásztor legfőbb gondja legyen. Noha a rokkantsági ellátás és a sebesülési pótlék helyzetüket megkönnyíti, mindamellett állandó gondozásra szorúlnak s e célból rokkant gyámságra van szükség, mely országosan szerveztetnék, mely szervezetben különöser a lelkészek munkájától várható a legnagyobb siker.

Azt, hogy egyházainkban és iskoláinkban olyan rokkantakat igyekezzünk alkalmazni, kikre nézve ez alkalmazás jótétemény számba megy, mondanom sem kell. Sőt a megfelelő munkaalkalmak közvetítése szintén kötelességünk lesz.

S ha lesznek olyan elbúsult egyének, kik sorukban megnyugodni nem tudnak, vagy nem akarnak, győzzük meg őket afelől, hogy jobb csonkán és sántán bemenni az életre, mint két kézzel és két lábbal a gyehenna tüze”. (Márk 9, 43. 45.) „Jobb nekik sebekkel együtt a nemzeti becsület dicsősége, mint épséggel a nemzeti nyomorúság gyalázata.” (Baltazar D.)

Ezek a kötelességek, melyeket nagyjában szerettem volna precízebben körvonalazni. Bizonyára akad valaki, aki még sok tennivalót talál ezeken kívül is. A kérdés eléggé aktuális: érdemes róla beszélni, noha fájdalmas is, de beszélnünk kell róla, mert még egyebek is hátra vannak.

Szabolcska Mihalynak a legújabb kötetében olvastam „Számadások” címmel egy gyönyörű verset, mely szerint mi, magyarok ebben a világháborúban ellenségnek, jóbarátnak, sőt még ha számadásra von bennünket, tetteinkért, az Isten előtt is becsülettel meg tudunk felelni. Majd így folytatja:

„Haaem, ha eljön nemsokára...
Majd az a nap, a szent, a drága,
A váravárt nagy békeünnepe,
S hős katonáink visszajönnek;

Majd akkor, akkor, ha kis árvák
Apjokat a kapuba várják,

S hasztalan várják, nem jön senki :
— Ezeknek mit fogunk felelni ?

Hogy ezt a szívbevágó, igazán lelket sajogtató nyílt kérdést enyhítem némileg, hadd zárjam be cikkemet egyik saját igénytelen költeményem (Magyar papokhoz) utolsó strófájával, mely feleletnek önként kínálkozik :

Siessetek kitárt karokkal
Ölelni minden szenvedőt,
Könnyel, virággal elfedezni
Minden halálos szemfedőt.

(Türkeve.)

Baja Mihály.

Egyház

Választás-e vagy kinevezés?

Mikor a hírlapok világgá kürtölték, hogy a megyei bizottsági tagok ezután nem választás útján, hanem kinevezve jutnak be a megye székhelyére; vagyis nem választatnak, hanem ki fognak nevezettni, már akkor sejtettem, hogy nem messze van az az idő, amikor kikezdi az egyháznál is a presbiteri rendszert s előbb az egyházközség szabadválasztási jogát, majd a presbiterium jogát nyirbálják meg. És, íme, sejtelmem nem csalt meg. A tengeri kígyó itt van, felszínre jutott és amint látom, vannak hozzá már halászok, még pedig erős halászok és kifogják és feltálatják az egyházközségeknek. Nem hiszem, hogy sok egyházközség kérne belőle.

A lelkészválasztás felett tehát meg van húzva a halálharang. Ma-holnap azt mondhatjuk el: ilyen is volt, de már nincs, helyébe lépett a kinevezés.

E kérdésnek e becses lapok hasábjain már voltak pro és kontra fejtegetői. De határozottan még eddig senki sem kontradikált, csak per tangentem volt szó a szabad lelkészválasztás megmaradásáról.

Én a korlátolt szabadválasztásnak vagyok híve, úgy érve azt, hogy maradjon meg a jelölés, de az erdélyi lelkészválasztási szokás, vagyis a próbapapolás, a lelkészválasztó gyülekezetben történjék meg, hogy ne 2—3 paphallgató presbiter ajánlatára válasszanak az egyháztagek lelkészt, hanem lássák, hallják mind a pályázókat és akit azok közül megkedvelnek, azt válasszák meg lelkészül. Ez a leghelyesebb lelkészválasztási mód. A zsinat is meghagyta az erdélyieknek e választási módot; miből én azt következtettem, hogy a zsinat elébb-utóbb elfogadja az erdélyi lelkészválasztási módot.

Hogy a zsinaton miként dől el ez ügy, azt előre nem tudhatjuk. De, ha a kinevezés lép a lelkészválasztás helyébe, ha egyházközségi jogfosztás történik: nem állok jót, hogy a kinevezési rendszer miatt

nem lesznek zavarok az egyházközségekben. Tartok tőle, hogy a jogfosztás miatt többen lesznek aposztaták is.

A kinevezésnek, igaz, van két előnye. Az egyik az, hogy meg lesznek a hívek kimélve a választási költségektől; tehát az egyházra nézve anyagilag előnyös. A másik az, hogy nem lesznek lelkészválasztás miatt fegyelmi ügyek az egyházmegyéken és kerületeken. Ezek ajánlják a kinevezést.

De hát vajjon olyan ellenérték-e ez egy jogért, mely az egyházközségnek egyik legfőbb és legszebb joga, hogy azt azokért fel kell, fel lehet adni. Lelkész-, gondnok- és presbiterek választása, ezek az egyházközségnek legszebb jogai. Miért adták neki? Miért akarják most elvenni tőle a papválasztás jogát? A korteskedések, a visszaélések miatt? Meg kell szüntetni mind a kettőt. Büntetni kell a választási törvények ellen vétőket.

A kinevezés jogfosztás lévén, nem fogadható el jó szívvel, csak kényszerűségből. Ha törvénné válik a papok kinevezési rendszere, természetesen abba bele kell nyugodni, habár fájó, vérző szívvel is az egyháztageknak. De hogy a kinevezett papokkal szemben mily hideg lesz sok helyt az egyháztagek szíve, az majd ki fog tűnni akkor, ha derüre-borúra a sok megüresedett lelkészi állások kinevezések útján töltenek be. A kinevezett lelkésszel szemben legtöbb helyt, legtöbb egyházban nem lesz meg az a szívélyes viszony, amely megvan a választott lelkész és hívei között. Hallhatók lesznek a nép ajkáról ilyen kifejezések is: „ha kinevezte a püspök úr, fizesse is“. „Nem én választottam, nekem nem kell, azért nem megyek templomba se“. Hogy fog ez esni a kinevezett lelkésznek, mikor ilyeneket hall, ha közvetve is?

Kár megsemmisíteni azokat a megyéket, melyeket a nép megszokott, megszeretett.

Most, midőn a nép az általános politikai választói jogot követeli magának az egész vonalon, hogy jószántából lemondjon törvénybe és szívébe gyökeredett lelkészválasztási jogáról, azt képzelni sem lehet, megkísérteni sem volna szabad.

Ha már fel van vetve a kinevezés kérdése, legyen közepén az igazság, fogadtassék el az erdélyi lelkészválasztási szokás, így lenne leghelyesebben megoldva ez a kérdés. Nem állítom, hogy így is nem lesznek visszaélések, korteskedések, de híveink ezt a megoldást nagy örömmel fogadnák.

Bélavári.

Jelölés.

A jelölés az én egyházamban gondnokválasztás-kor mindaddig meg volt, míg az újabb zsinati törvé-

nyek életbe nem léptek. A presbiterium jelölt a gondnokságra 3 egyháztágot és az egyházközségi közgyűlés a 3 jelölt közül szavazattöbbséggel választott kurátort. Úgy hiszem, hogy e jogot helyes okokból hozták gyakorlatba; mert így megakadályozták azt, hogy a tisztes gondnoki hivatalba nem illő, alkalmatlan ember jusson be.

Íme, a jelölésre jöttek rá a zsinati atyák is a lelkészre pályázó atyafiak pályázatánál.

En a jelölési rendszer meghonosítását, törvényerőre emelését óhajtanám az egész vonalon, a gondnokválasztástól fel a püspökválasztásig. Ugyanis hűveink nem ismerik azokat az egyéneket, akikből kell az egyes tisztségekre megejteni a választást. Legtöbb esetben maguk a lelkészek sem ismerik azokat a férfiakat, kiket, vagy kik közül választhassanak. Igaz, többnyire informálja az esperes a szavazásra felhívó levelében a lelkész útján a presbiteriumot, de az informálás olyan rákényszerítés, rátukmálásféle, ha egy egyén ajánlatik; de a jelölésnél, feltéve, hogy többen vannak jelölve, a választás ezek közül történik. A választás pedig szorosabb értelemben véve akkor valódi választás, ha több közül lehet választani, azt választják, akit akarnak.

Jelölni kell tehát esperesre, püspökre, egyházmegyei és egyházkerületi tanácsbírókra, konventi és zsinati tagokra, azaz mindazokra a hivatalokra, tisztségekre, melyekre a presbiteriumnak van választójoga. — Gondnokra jelöl a presbiterium. Esperesre és egyházmegyei tanácsbírókra az egyházmegye. Püspökre, főgondnokra és egyházkerületi tanácsbírókra az egyházkerület. Konventi tagokra az egyházmegye. Zsinati tagokra az egyházkerület; illetve az illető hatóságok által kinevezett jelölő-bizottság. — Amint helyes a jelölés a lelkészre pályázóknál, épen olyan helyes az említett esetekben is, majdnem ugyanazon okokból.

Most, midőn az egyetlen egy jelölés haldoklik a lelkészkievezés kísértése miatt, jónak láttam a kijelölésnek minden egyházi választásoknál életbe léptetését hangsúlyozni, mintszükséges dolgot.

Szóljanak hozzá e kérdéshez lelkésztársaim, tisztázzuk e gondolatot.

B—i.

Könyvismertetés

Bölcsészettörténet. Írta dr. Horváth József. I. kötet: Az ókori filozófia története. Pápa, 1914.

Ez a 816 lapos könyv, mint a Református Egyházi Könyvtár X. kötete látott napvilágot, ami azt jelenti, hogy a kiadásával szellemi szükségletet kívánt kielégíteni a kiadóvállalat. Szükség is volt már csakugyan ilyen közérthető, népies nyelvű munkára,

amelyből a művelt laikusok is megismerhessék a gondolatok történetét, azok fokozatos kialakulásának és fejlődésének jelentőségét, kezdettől fogva máig. Ezt a célt tűzte maga elé az ismert nevű tudós szerző, amidőn arra vállalkozott, hogy a legkiválóbb elmék nagyszabású szellemi értékeit történeti kapcsolatban megismerteti. Kezdi tehát ebben az első kötetben az ókori bölcsészeti rendszerek és irányok körvonalozásával.

Szerző rendkívüli odaadással és hivatásos buzgósággal aknázza ki a hozzáférhető alapforrásokat és azok kritikai kiadásait, viszont sikeresen értékesítette a nagobbára német nyelvű filozófiai históriákat, monografiákat, szakfolyóiratokat és az irodalom összeállításánál ügyesen vette igénybe a Windelband és Ueberweg műveit s más forrásgyűjteményeket. A könnyebb tanulmányozás és áttekintés kedvéért az egyes cikkeket lehetőleg annyi pontra osztotta, ahányat a tárgy természete megkívánt és megengedett, s általában véve minden lehető megtett avégett, hogy a könyve ne csak a szakemberekre, hanem a bölcsészetkedvelő művelt közönségre nézve is élvezhető és használható legyen.

Bevezetésül az ilyen jellegű és célú munkáknál elmaradhatatlan alapvető fogalmakról értekezvén, aztán átmenetileg a filozófia kezdeteiről és a görög filozófia időszakairól szólván, megjelöli a görög bölcsészet fejlődési szakait s röviden jellemzi az azok folyamán fölmerült nézleteket, irányzatokat stb. Az egész anyagot a következő hat fejezet alá foglalva tárgyalja: 1. a természetfilozófusok; 2. a szofisták; 3. a nagy filozófusok és iskoláik; 4. az eudaemonisztikus rendszerek; 5. az eklektikusok; 6. a theozófiai irányzatok. Ennél a felosztásnál lehetőleg tekintettel volt a szerző az egyes filozófiai irányok összefüggésére, de egyúttal a közöttük levő különbségekre is, úgyszintén az idői viszonyokra.

Az egyes fejezeteket megfelelő módszerességgel és a különben is vaskos kötet terjedelméhez mért részarányossággal dolgozta ki a szerző. Megérzik az előterjesztésén, hogy jóval többet tudna és szeretne mondani egy-egy kedvelt filozófus elődjéről, azonban köti a kiszabott tér és némileg korlátozza az olvasó iránt tartozó figyelem is, amennyiben nagobbára érdeklődés-keltés és népszerűsítés okából kellett taglalnia egyik-másik különlegesebb filozófiai kísérletet, illetőleg elméletet. Ilyenkor aztán kénytelen beérni annyival, amennyit épen közölnie lehet. Viszont azonban ilyen esetekben az olvasó is kielégítetlenül marad. Példánakokáért mikor a legnagyobb figyelemmel hallgatnók és szinte élveznők az Arkesilaos magasan röpkedő képzeletének beható elemzését, egyszerre csak megakad a gondolkodásunk kereké, amikor minden további magyarázat nélkül, már akár

előzményül, akár következményül ezt a mélységes passzust olvassuk: „Arkesilaos... utal arra, hogy a fantázia kataléptiké, a képzet igazságának feltételezett kritériuma, csak benyomásunknak élénkségéről, de nem igazságáról is győz meg” (629. l.). Hasonlatosképpen tapogatózó és révedező jellegű Ainesidemosznak, a pyrrhonizmus hírneves felújítójának interpretálása, főképpen a metafizikája és fizikája ismertetése (661. k.), míg már az erre nyomban következő agrippai és sextus empiricus szakaszban majdnem felülmúlja magát a szerző fejtegetési talentuma.

Legsikerültebbnek mondható a természetfilozófusokról szóló első fejezet (41—223. ll.), amelynek kidolgozásánál a szerző megbízható akribiával utal az általa használt eredeti kútfőkre és részben olyan eredményeket is felemlít, amelyek a közkeletű kompendiumokban rendszerint nem találhatók. Ebben a keretben igen rokonszenves és hű képet rajzol a változás filozófusáról, Herakleitosról (143—156. l.), akiről pedig régen megmondotta már az egyszerű filozófiai professzor, hogy „Heraklit folyama gyakorlott úszót kíván”. Már ahol szerzőnk inkább a német észjáráshoz alkalmazkodik, ott nyomon kíséri a hégeli homály és a nehézkes mondatfűzőgetés. Így például a lesbosi Theophrastos egyébként nagy jelentőségű pszichológiájának jellemzésénél eképen szól a szerző: „Theophrastos megtartja az aristotelesi lélekfogalmat, s az aktív ész úgy tekinti, mint a léleknek kezdetül meglevő részét, amely semmi változásnak nincs alávetve. Változást csupán a passzív léleknél enged meg, amelyet a különlete ellen felhozott nehézségek dacára szintén megtart, de annak működését és szenvedőlegességét Aristotelesztől némileg eltérően értelmezi” (512. l.).

Szerzőnk fejtegetési, előterjesztési, tanítói módszere és stylusa világos, áttekinthető, felfogható, vonzó; tárgyismerete teljes; alapelve szilárd, józan, tiszta; egész theoriája nevelő, építő, pozitív irányú. Éppen azért kívánatos először, hogy majd a második, ugyanekkora terjedelmű kötet lehetőleg mentes legyen az idegen hangzású — noha már-már meghonosított — szavaktól, amelyeket szerzőnk annyira kedvel, hogy p. o. egyedül egy lapon, t. i. a 364. lapon, egyvégtében a következő kitételek láthatók: kritérium, energetika, harmónia, forma, disszonáns, kategória, ontológia, fizika, ethika argumentum, homogén, heterogén. Az ilyen lépten-nyomon olvasható, gyakran csakis utángondolás segítségével érthető, némelyek részéről pedig csupán szótár használatával fe'deríthető idegen szavakat ma már a legmegfelelőbb magyar műkifejezésekkel pótolhatjuk, miért ne küszöbölnek hát ki a magyar tudományos és bölcsészeti nyelvből ezeket az elavult, sal-

langos, ósdi szavakat és meghatározásokat. Kívánatos továbbá másodsor, hogy egy ilyen rengeteg anyagot felölelő vaskos kötethez megfelelő név- és tárgymutatót adjon a szerző. Ennek a szükséges és nélkülözhetetlen voltát felesleges csak egy igével is megokolni. Sőt, mive! ezt a kötetet ismerős helyekre küldték szét: még pótlólag is lehetne ezen az érezhető hiányosságán segíteni. Kívánatos volna végre az is, hogy miután elsörenden a református egyházi könyvtár használatára és céljára készül minden ilyen egyes kiadvány: tehát a szerző találja meg a módját annak, hogy a theologiai, ethikai és sociológiai eszmék, elvek, elméletek történetének vázlatát, kellő irodalmi utalások kapcsán, összefoglalólag iktassa be kellő helyen a munkája keretébe, hogy így az emberi véges ész hiú erőlködéseinek láttára megérleljék minden olvasója lelkében az a meggyőződés, miszerint semmiféle filozofálás sem fogható az Isten kinyilatkoztatásának okmánytárában, nevezetesen a bibliában lelkünk, szellemünk előtt feltáruló örök üdvigazságokhoz, amelyekhez éppen ezért szilárdan, állhatatosan ragaszkodnunk kell, mindvégiglen. — Egyebekben az érdemdús dr. Horváth József szerzőt méltó elismerés kifejezésével őszintén üdvözljük.

Plotinos.

Közélet

Háborús reflexiók.

Motto: A kiválasztódás idejét éljük. A világháború elválasztja a korpát a búzától.
Vilmos császár.

II.

A német császár, ez a talpig ember, azt mondotta nem régen, hogy: „A kiválasztódás idejét éljük. A világháború elválasztja a korpát a búzától”.

Ennek az állításnak a sarok-igazsága nem a hadakozó felek szimpatikus vagy antipatikus voltán gyökerezik; hanem a hadakozó feleknek azon ethikai ismérven, amit azoknak általános magatartása a vitáljuk — az Unió szabadság emlőjén nagyranőttán elhatározása mutat.

Így aztán a semleges népek is belekerülnek a világháború nagy rostájába és — ezt is fájva konstatáljuk — az Unió szabadságemlőjén nagyranőtt népe, hogy nem tudott búzának bizonyulni.

Egyszerűen úgy, hogy szédületesen meg akart gazdagodni, már pedig tudvalevő dolog, hogy „akik meg akarnak gazdagodni, kísértetbe, meg törbe és sok esztelen és káros kívánságokba esnek” (1Tim 6, 9.). Beleesett az Unió végre abba az esztelen és káros kívánságba, hogy: hadd hulljon halomra

Európa népe az ő municiójától, csak ő minél jobban megtömhesse pénzes-zsákját. A Lincoln Ábrahámok, Washingtonok magasztos eszményét teljesen háttérbe szorította az angol-szász faj domináns eszménye: a mindenáron minél többet bírni, — senkiért, csak önmagunkért.

S a Szabadság gyönyörű szobra a new-yorki kikötőben nem pirult el, nem roskadt össze szégyenletében, mikor azt látta, hogy a szabadság klasszikus földjéről hordják a vén Európába a gyilkos lövegek s eszközök milljom ezreit.

Valóban a kiválasztódás, mit a német császár a világháború akciója gyanánt hirdet, nem theoretice elvont igazság, hanem tényleges gyakorlati pozitívum. A világháborúban hadakozó felek igazán divergenter különböző célokért küzdenek. Egyik oldalon pusztán az existenciális létkérdés tartja haremzön a küzdőket; másik oldalon a hatalmi terjeszkedés molokhalis étvágya az, ami az édes anyák ölelő kebléről a csaták emésztő tüzébe tereli a népek ifjúságát.

A fészekért, a tűzhelyért, a hajlékért küzdeni izig-vérig, mindhalálig: lehet-e ennél magasztosabb eszmény?!... Ha gonosz kezek gyújtotta tűz már körül nyaldosta a madár fészket, bennülő kicsinyeitől szárnyaival próbálja elhárítani a vést, ha mindjárt ott leszen is hamuvá. A házikóját feldúlani akarót a méhesalád halálra és halálig kész marni.

Ösztön, ős-öszön, melynek megszentelődve kell élnie az emberi szívben, ad készséget a honvédelemre; a fajfenntartás, a prolesok, az ivadékok életének biztosítása az öröklött mesgye határai közt, egyenesen isteni rendelés. Mert hol a végcél, ha annak eszköze összetörötten egyszer megsemmisül!? Az Örökkévaló dicséretére, e fölséges végcélra, addig lesz itt alkalmas az ember, míg a Tőle nyert létörökséget meg tudja, meg akarja védeni s bírni érdemes lesz. Így élni és ezért küzdeni bizony mindig fölemelő s magasztos. Ez a tudat lehelheti oda az elhulló hősök homlokára a nyugtató kibékülést a sötét halállal. Ez a tudat örökitette meg a jól ismert mondást: „Dulce et decorum est pro patria mori”. Sőt ez a tudat perdíthette ki Urunk a Jézus szeméből is Jeruzsálem láttán a könnyecseppeket; mert hát hazáját, földi hazáját pusztulni látta s még Ő sem, Ő sem hárihatta el, — mert szent Atyjának nem ez volt akaratja, — felőle a pusztító veszedelmet.

Fönséges hát, dicső és szent eszmény, miért véreink küzdve-küzdenek. De hatalmi túltengésnek okáért alantas, állati aspirációk kielégítése céljából ontani és hullatni vért; csak azért kimetszeni Antonio szíve fölül a font húst, hogy ne legyen többé Shyloch lábai alatt, midőn ez a Rialton üzérkedik; csak azért tépetni szét kiéhezett fenevadakkal a

keresztén Tertiusokat és Phébéket, hogy Néro feje körül kiegészüljön a megtépett nymbusz. Csak azért csináltatni katakombákat Volhynia és Galiczia földjén, hogy a fehér cár annál szélesebben borithassa ödrögűző palástját a földgömbre; és csak azért sülyesztetni alá a korallok mély birodalmába annyi értékes ember életét, hogy a telhetetlen britteknek annál több capájuk legyen: hol ebben a fölemelő eszményiségnek igaz alkatrésze, ami valódi élet, gyönyört s üdvöt ad, ami igazán éltet, magasztosít, tündöklő napokat teremt s boldog álmú éjeket biztosít?...

A búza és a korpa! Amaz lisztet, lángot, éltető sejteket jelent; emez salakot, érdes hulladékot, alsóbbrendű állati eledelt.

Tiszta, igaz, szent eszményekért küzdök ti! Ti vagytok a liszt, a láng, az éltető sejtek. Önző érdekek hirhedt falánkjai! ti vagytok a salak, a hulladék, föld férgeinek kedves eledel!

Az emberiséget éltető eszmények csak az égiekkel rokon dolgok lehetnek s az ezekért küzdök halandó létökre a halhatatlanság babér-erdejét öntözik és növelik verejtékükkel, hulló vérükkel. S tünjenek le bár névtelen hősök gyanánt a csaták mezejéről, annak a dicsőségnek sugár-özönébe, mely a szent és nagy eszmények diadalára égből a földre, földről az égbe ragyog, az ő innen elszállt lelkük egy-egy csilámos szép fonalként szövődik.

S elhíheti nékem bátran bárki, hogy földi népek történetének további fejlődésében mindig elsőrendű szerepet tölt be az a tudat, hogy a nemzetért hullott vérözön a legfenségebb szenvedélytől hajtva követíté a földet, mint golgothát a Krisztus Urunk vére és nemtelen vágy furiás szele nem iparkodott azt dagasztani, hogy fölkaavart iszapos hullámként csapjon ki medréből s terüljön el, — mint a korcsmák hasbaszúrt hőseié.

A történeti tisztos emlékek (hagyományok) bizony, — bármint próbálják is értéktelenné degradálni a má n piócaszerűen élődő holnaposok, — új és nemzet-tápláló becsükben mindig felül fogják haladni a faj és nemzet materiális értékállományát. De vegyüljön az emlékek (hagyományok) közé a faj és nemzet becsületére árnyékvető folt: ki fogja azt valaha kimosni onnan? Hol az a nap, amelynek fényözöne eltüntetné az egymást felváltó nemzedékek feje felől s kiégetné dehonesztáló gyökérszálaikat a körérzet eleven, termékeny humuszából?

Az ég nem egy kideszkázott boltozat, amely fölöttünk úgy terpeszkedik, hogy alul rajta minden mehet végbe, anélkül, hogy a felsőbb régió a legkevesbbé törödnék vele. Az ég egy minden szépet, jót s igazat egybeolvasztó, csodás, szent folyam. Ha durva kézzel büszhödt sarakat dobnánk belé, meg-

érezni menten s gyűrűs fodrával borzongatva testét, ki is mutatja, hogy nem belé való került belé. S az ég nem felejt! Ha tán mindenki, aki a földön arra van hivatva, hogy az emlékezet vásznát fonja össze, fejét strucként homokba fúrja, hogy semmit ne lásson, semmit ne halljon s a múlt történeteit elfeledje: az ég nem felejt. Nem azért ragyog benne annyi csillag, hinti belőle annyi hold fényét és szór tündöklő sugárt annyi napja, hogy áthathatlan fátyol borulhasson a szeme láttán végbement dolgokra. S mikor mi föld lakói nem is nézünk, akkor háborodik föl a gyomra s önti haragját mindenfelé, honnan valaha durva, undok sérelmek zuhogtak felé. (2Móz 20, 5., 2Kor 5, 10.)

... A búza fent a mennyei gazda csűrében, új, szebb vetések anyjaként raktározva...

... A korpa lent büszhödt sárrá emésztve arra, hogy kerülje minden nemesebb izlés s csak szülőanyja találjon benne piszkálásra érdemest.

F. Varga Lajos.

Tudomány

Róm. XII. r. 1-8. v.

Az apostol az 1-11. részben vallástörténeti elemzés és tapasztalati tények felsorolása kapcsán meggyőzőleg fejtegette, hogy az ember, az Isten képe és hasonlatosságára teremtésének célját, szabad elhatározásból elkövetett bűne miatt, sem önmaga erejével, sem a törvény cselekedetei révén nem volt képes elérni, sőt az egyedül Istent megillető dicsőítést és imádást hitelenségből és bűnös oktalanságból az érzéki világ múlandó valóságaira ruházta át, minek következtében vallásilag a legsötétebb bálványozás, erkölcsileg a legiszonyatosabb romlottság útvesztőire tévedett. Ezt igazolja a pogányság példája (1. r.). Más oldalról pedig a törvényszerű teljesítmények viszonzása fejében remélt lelki békességtől, kiengesztelődéstől és igazzá levéstől is messze estek az emberek, mert az Isten lelki és szent tisztelete helyett hiábavaló külsőségekkel ámitották magukat, minek folytán bűnbe merültek és elkárhoztak. Ezt mutatja a zsidók történelme (2. r.). A bálványozás miatt megromlott pogányság tehát épenúgy, mint az önmaga útján tökéletességre jutni akaró zsidóság, szóval az egyetemes emberiség, menhetetlenül a romlás és kárhozal martaléka lett volna örökre, ha Isten, elevenrendelés szerint ingyen kegyelemből végre nem hajtja a váltság tényét Krisztushoz az ő igazságosságának és irgalmasságának hebizonyítására (3, 25.). A Krisztus amaz engesztelő, helyettesítő elégtétele alapján, hit által békességünk van Istennel és bátorosan járulunk a kegyelemhez, amelyben részesülünk a Krisztus által (5, 1. 2.). Az ő váltságáldozatával létesített fiúi életközösségünk tudatából önként és logikailag következik a mi önzetlen, józan és okos istentiszteletünk. Annakokáért a levél tartalmi fejtegetéséhez kapcsolatosan fűzi hozzá az apostol azokat az intelmeket, amelyeket a hívők az egyéni

(12, 1-8), és társadalmi élet terén (12, 9-21) irányelvekül szem előtt tartani, továbbá állami viszonylatokban (13, 1-6) és a közéletben (13, 7-14) követni, végül bármely rendű és korú felebarátok irányában hivatásszerűleg (14, 1-15, 13) megvalósítani kötelesek. Bevezetesképpen felhívja a hívőket, hogy szánják el magukat a Szentlélek hatása alatt és vezérlete mellett folytatandó életre és hozzájuk illő érülettel, gondolkozással, céltudatos buzgósággal éjjenek az Isten Lelke szerint. Józan tiszta, okos, igaz istentiszteletüket élő szent és kedves hálaáldozatul bizodalommal mutassák be a mennyei Atya színe előtt.

1. 2. v. Az Isten irgalmassága nyilvánulásainak meggondolása háládatosságra indít és a háládatos hívő készséggel szenteli magát az Isten akarata teljesítésére és szolgálatára. Erkölcsi élettevékenységének szerveit, tagjait, a szertartásos áldozás antitypusa gyanánt feláldozza, azaz a bűnre nézve megöldökli, hogy ne lakozzék testében a bűn, sőt inkább erkölcsileg tiszta és Istennek kedves áldozatul egész lényével Istent dicsőítse. Evégből a jelenvaló világ, a mostani kor körságos tüneteitől megirtózva, megváltoztatja elsőben is az erkölcsi öntudata szervének, azaz elméjének irányát, hogy helyes, igaz úton járjon az esze; fel tudhassa fogni és meg tudja érteni az Isten akaratát. Ámde bármennyire törekszik is az ember a megújulás, megszentelődés és újjászületés állapotába jutni: a saját maga erején ezt a célt nem érheti el; azonban segítségért siet az Isten Lelke, aki hatalmasan megerősíti a hívőt a jó, nemes, szent, tökéletes erkölcsi eszmény célja felé haladásban.

3-8. v. A keresztyén egyéniség díszé s a tisztes boldogulásnak egyik kiváló jelentőségű alapfeltétele a *szerepnység* (3. v.). Ezzel az erénnyel kapcsolatos az Istenből nyert kegyelmi ajándékoknak a közösség javára való gyümölcsösztetése (4-8. v.).

Az Isten akarata teljesítése céljából szükséges, hogy a keresztyén emberben meglegyen a szerepnység erénye. Természeténél fogva az ember felfüvalkodásra, gögre, túlkapásokra, hatalmaskodásra hajlandó, sőt bűnös megfélelkezésében még az Isten akaratának is ellenszegül. Szabadságával visszaélve, iparkodnék fölibe kerülni felebarátainak; önféjűséggel kizárná a közös társadalmi javakból mindazokat, akik kénye-kedvének nem hódolnak, vagy tetszésének meg nem felelnek. Holott az Isten nem személyválogató, hanem kivétel nélkül minden nemzetben kedves előtte, aki Őt féli és igazságot cselekszik. Ezért indokolt az apostoli intés, hogy a keresztyén társadalomban senki se bölcselkedjék annál feljebb, mint ahogy és amennyire bölcselkednie kell, azaz ne okvetetlenkedjék, ne rugaszkodjék, ne kapaszkodjék senki a más rovására, kárára; ne képzelje magáról, hogy körülötte kellene forogni a világ kerekének, sőt inkább szálljon magába, értékelje a saját lényét, súlyát, erkölcsi mivoltát, szellemi korlátozottságát másokkal való összehasonlítás nélkül, elfogulatlanul, józamon. Ennél az önértékelésnél nem a tehetőség, hanem a hit mértéke legyen a döntő, azaz a hit mutatja meg, hogy mit ér az ember. Magát a hitet természetesen nem lehet mérni, mennyiségileg megállapítani, nem beszélhetünk fél hitről, meg háromnegyedrész hitről. Az ember vagy hisz, vagy nem hisz. Jézus azt mondta tanítványainak: „Legyen hitetek Istenben“ (Mk 11,22.); mikor pedig a tanítványok azt

kérték a Mestertől, hogy növelje az ő hitöket, válaszul azt a kioktatást kapták, hogy ha csak mustármagnyi hitök volna is, csodákat cselekedhetnének (Lk. 17. 5. k.). A hit rávezet és megtanít arra, hogy minden képességünk, egész valónk, amiképen maga a hit is, merőben kegyelmi ajándék, tehát nincs és nem is lehet oka senkinek sem arra, hogy bármi tekintetben kérkedjék, vagy dőlvfösködjék (3. v.).

A közösségi élet elvének alkalmazásánál meg az a kötelesség harul a hívőre, hogy Istentől nyert charismáit, azaz kegyelmi képességeit, tehetségeit a gyülekezetnek, mint a közös hit alapján létesült társadalomnak közös javára szentelje. A keresztyén társadalom ugyanis az emberi szervezethez hasonló egységes egész, amelyben minden egyes tagnak megvan a maga külön rendeltetése, holott a sok tag együttvéve alkot egy testet. A keresztyén közösség szervezen összetartó ereje és életető, fenntartó eleme egyedül Krisztus, akivel benső egybeköttetésben az egyes tagok összessége, szép renddel egyberakatva és egybeszerkesztve, a charismák rendeltetésszerű felhasználásával úgy magának az egész testnek, mint külön-külön az egyes tagoknak növekedését elősegíti, hogy így egyen-egyen és közösen, ház módjára felépüljenek a szeretetben. Ennek a valláserkölcsei szervezetenek a feje Krisztus lévén: a tagok csakis addig élnek, mozognak, virulnak és működnek, amíg a fővel élő közösségben vannak és maradnak. Nála nélkül, rajta kívül elsorvadnak, elpusztulnak. Minthogy azért Isten külön-külön képességekkel ajándékozta meg az egységes szervezet tagjait, azaz a hívőket: természetes, hogy az így nyert ajándékok, tehetségek és araválóságok különfélék és azokat mindenkinek a vele közlött kegyelem szerint kell érvényesíteni és kamatoztatni a köz érdekében.

Mellőzve a kegyelmi ajándékok részletesebb felsorolását v. ö. 1Kor. 1. 7; 12. 4—12. 28. 30. 31; 1Tim. 4. 14; 2Tim. 1. 6.), mostan csakis a római levél célzatával kapcsolatos tehetségek alkalmazásáról és gyümölcsöztetéséről lesz szó. Ezek között méltán említi első helyen az apostol a keresztyén profétáskodást (Károli fordítása szerint írásmagyarázás), ami apostoli és öskeresztyén értelemben véve a kinyilatkoztatásnak, az evangéliomnak Isten Lelkétől ihletett módon, megvilágosított elmével átgondolt szellemben, emberi bölcselkedéssel való elegyítés nélkül, tisztán híven, áldásosan teljesített magyarázása, tanítása hirdetése. Ezt a szent munkát a hit szabálya szerint, azaz a Krisztusban való hittel mindenben egyezőleg kell végezni. Nem szabad a lelki tanításnál, az evangéliom értelmezésénél sem alakilag, sem tartalmilag eltérni a hittől, mert aki akár hiú bölcselkedésből, akár önző és irányzatos érdekből, avagy bármi néven nevezhető mellékes célzattól visszaél a megbízatásával, és nem egyedül a Krisztushoz vezérli a lelkeket: az, bármily lelkesedéssel, ékesen és harsány hangon tud is beszélni, nem hivatásosan — mert nem a hit szabálya szerint — teljesíti profétai szolgálatát. Ahol és amikor az evangéliom hirdetésére rendelt szervek hivataloskodásának folyományául az egységes ház tagjainak, azaz a hívőknek erősödése, vigasztalódása, tökéletesbedése helyett bomlás, meghasonlás, tökéletlenkedés áll elő: ott és akkor a ház alapja megrendül s az egész ház összedől. Az evangéliomi igehirdetés iránya, tartalma és célja tehát az idévezítő hit szabályával teljesen összhangzó tartozik

lenni. Ezzel az apostoli meghagyással mind elvileg, mind gyakorlatilag összefér az egyes egyházi alakulatoknak, az evangéliom alapján élő és működő keresztyén felekezeteknek az a kebelbeli rendelkezése, mely szerint a tan és élet fejlődésének törvényszerűsége folytán szabályozó kánonul egyértelműleg megállapított és elfogadott konfessziók azaz vallástételi okmányok kellő tiszteletben tartását és kalauzolól jelentőségének elismerését az illető egyház a maga hivatott és rendelt szerveitől megkívánja. Ez a kívánalom azon a tételen alapszik, hogy a konfessziók lényegi tartalma és célja a szentírással és így a hit szabályával mindenben egyező, vagyis hogy a konfessziókban a szentírás tartalmi lényege és célja van egységesen összefoglalva és megvilágosítva.

A lelki és erkölcsi téren működő szervek után, nem minden ok nélkül, az anyagi ügyek rendezésével és sáfárágával megbízott egyéneknek ad útastást az apostol. Az a szolgálat, diakonia, amelyről ezúttal szó lehet, az előterjesztés menete szerint, általában a gyülekezet körében előforduló bármennemű teendőnek, közelebről pedig a külső, tehát anyagi természetű dolgoknak teljesítésére vonatkozhatik. Voltaképpen az evangéliom hirdetése is szolgálat, de mert az apostol itten külön tételként hangsúlyozza a diakoniát, ebből azt következtethetjük, hogy már akkor különlegesen megbízott atyafiak gondozták a betegeket, szegényeket, árvákat, idegeneket, és ugyanők szolgáltak az asztal körül is az úrvacsora és szeretetvendégség alkalmával. Nyilvánvaló azonban, hogy diakonosul nem lehetett akárkit alkalmazni, hanem csakis azt, aki az ilyen munkára képes és alkalmas volt és akit a hívők kipróbált, buzgó, bölcs és lelkiismeretes embernek tartottak. Am, hogy aztán ezeket az atyafiakat a túlságos lelkesedés más mezőkre is el ne ragadja és hogy a saját munkakörüket át ne lépjék, ez okból az apostol meghagyja, hogy kiki a szolgálatra való kegyelmi képességéhez képest maradjon meg a reá bízott munkatéren és ott igyekezzék érvényesülni. Ezt kívánja a jó rend és a józan belátás.

Kapcsolatosan még öt rendbeli képesség buzgó és hű értékesítéséről emlekezik meg Pál, azonban már oly módon, hogy nem az egyes kegyelmi ajándékokat, hanem az azokkal felruházott egyes egyéneket sorolja föl. Elöl említi a tanítót, mint olyan munkást, akinek a tanításban kell bizonyítékot szolgáltatni arról, hogy megvan nála a megkívántató képesség, ami azonban nyilván nem a saját érdeme, hanem Isten kegyelmi adománya. Vannak (p. o. Augustinus (ep. 59) nyomán Hieronymus, Oecumenius, Bengel, Meyer, Schmidt), akik úgy vélekednek, hogy Pál apostol idejében a tanítást még nem tekintették külön szolgálatnak, hanem — szerintök — a presbyterek, illetőleg az ezekkel teljesen azonos hivatású és jogú püspökök teljesítették volna a pásztori és tanítói teendőket is és ebből az okból őket a tisztök külső, felügyeleti vonatkozásaira tekintettel pásztoroknak, viszont a tanítás, lelki vezérlés terén kifejtett munkásságuk alapján tanítóknak nevezték volna (v. ö. Eféz. 4. 11.). Én azonban úgy látom, hogy Pál a tanítói tisztet határozottan különálló szolgálatként említi; mert míg Ap Csel 20. 28 szerint a nyáj legeltetését a presbyter-püspökökre bizza, addig 1Kor. 12. 28. szerint, épenúgy mint itt Róm 12. 7-ben világosan megkülönbözteti a tanítót minden más gyülekezeti

szervtől. A tanítók tudniillik nem vándoroltak helyről-helyre, mint az evangélisták és nem a Lélek ihlése alapján nyilatkoztak, mint a proféták, hanem állandóan ugyanazon helyen laktak és tehetségükhöz képest a hit és vallás tanbeli elemeinek oktatásával foglalkoztak. Ezért rendelí az apostol, hogy a tanító a hivatottságát a tanításban mutassa meg, méltóan ahhoz a kegyelemhez, melyet nyert Istentől. Hasonlatosképen cselekedjék az a gyülekezeti tag, akinek az intés, buzdítás, vigasztalás, szóval a kedélyre, lelkiületre és akaratra hatás feladata vár, mint aminő hitbuzgó férfiú volt a ciprusi Barnabás.

Bár nem ilyen körvonalozott téren munkálkodtak, de szintén közhasznú és áldásos tevékenységet fejtettek ki azok a nemeslelkű férfiak és nők, akik a jótékonyág szolgálatában önzetlenül, őszintén, becsületesen buzgólkodtak. Örömük a nyomorúság sok próbái között is bőséges vala és szolgálatukkal dicsítették az Istent. Ámde nem mindnyájan tündökölték követendő példaképek gyanánt azok, akik ezen a mezőn sáfárkodásra vállalkoztak. Ez utóbbiakra vonatkozik az intés: A közlő atyafi őszinte szív-
lisztaságban, hátsógondolatok, melléktekintetek, hányaveliség, kérkedés nélkül gyakorolja a szegények s ügyefogyottak javára azt a charismát, amelynek nyomán a gyámolított tagok hálaadásra buzdulnak az Isten iránt. Átalában barmely előjáró, szóval, tettel, példaadó hűséggel forgolódják tisztében, a könyörülő pedig derült lélekkel, nyájas modorban, szíves készséggel enyhítse az özvegyek, árvák, szorongatott felebarátok bánatát, gondját és inségét, mint ahogy illik a Krisztus megváltottaihoz.

E. J.

Külföld

A hadi foglyok lelki gondozása Németországban.

Németország, a tökéletesen kicépített organizációk hazája lelkiismeretesen ügyel arra, hogy a hadi fogságba került és területén elhelyezett különböző nemzetiségű és vallású foglyok megfelelő lelki gondozásban részesüljenek. Egy kis füzet, melyet a hadi foglyok lelki gondozására alakított választmány jegyzője, Schreiber bocsátott ki, részletesen beszámol az erre irányuló gondosságról és munkáról. Ez érdekes beszámolóból a következő adatokat vesszük át. A több mint 1 1/2 millió hadi fogoly 150 barak városban tízezerként van elhelyezve. Vallásos szükségleteik kielégítését a porosz hadügyminiszter rendelete szerint mindenekelőtt a hadi fogoly katonai lelkészek meg a belföldi katonalelkészek és végül alkalmas gyülekezeti lelkészek végzik el. A táborparancsnokok feladata a szükséges rendelkezéseket megtenni. 1915 őszén a porosz katonai hatóság területén 31 cv. lelkész az angol, 37 a francia és 73 az orosz foglyok lelki ellátása körül buzgólkodott. A mohamedánok számára egy mosé emeltetett, míg a többi foglyok barakokban tartják istentiszteleteiket. Akiket aztán dogmatikai okokból, mint p. o. az orthodox oroszokat, nem lehet

hivatalos lelki gondozásban részesíteni, azokat vallásos iratok útján elégitik ki lelki szükségleteikben, amely iratok a szellemi fejlettség fokához mértén készítve, bőven kijutnak a többi foglyoknak is. (Chronik der Chr. Welt. No. 51.)

Az entente és a tudomány szabadsága.

A Reformirte Kirchenzeitung 1916. évi 35-ik száma érdekes hírt közöl arról, hogy Hollandiában az entent hívei a legképtelenebb buzgólkodással igyekeznek a németeknek való ártás céljából az emberi szellem legnagyobb kincsét: a tudományos szabadságot és értéket kikezdeni. Céljuk elérésére társasággá tömörültek s a holland főiskolák tanáraihoz köriratot intéztek, melyben a német tudományos befolyás nagyságát, a használt vezérkönyvek számát, minőségét, francia és angol művek értékéhez való viszonyát, német tudósoknak szerfölötti ajánlását stb. tudakolják. A társaság tagjai természetesen hollandok, különben idegen állampolgárok részéről a legtolakodóbb beavatkozás volna idegen dolgokba, de az igazi tudósok előtt még így is a legellenszenvesebb s a leghatározottabb visszautasítást kihívó ez az indokolatlan számonkérés, amely az objektív komoly tudományos érdekekkel merőben ellenkezik.

Igazi evangéliumi hang Amerikából.

A püspöki methodista egyház 1916. évi május végén tartott konferenciáján az Amerika és Németország között fenyegető háborús feszültség idején az elnöklő Cranston a következő igazán evangéliumi szellemű szavakat mondotta: „A mi hiveink csak az élet és szabadság védelméért folytatandó háborút tekintik lehetségesnek. Mi, az Egycsült-Államok methodistái, nem kívánunk magunknak részt amaz anyagi virágzásból, melyet embervér patakjai táplálnak, sem nem óhajtunk részesedni abból a haszonból, melyet a hadi munició gyártása nyújt. Mi mindig készek vagyunk arra, hogy minden anyagi és vérbeli áldozatot meghozzunk hazánk védelmére, de nem szününk meg soha imádkozni, hogy az idvezítő Jézus üzze ki az ördögöket e megkínzott emberiség vérző testéből. Nem hisszük, hogy hazafias cselekedet volna, ha néhány amerikai, a formális jog alapján állva, a mostani időkben pusztán személyi okokból tengerentúli útra vállalkoznának s ezáltal a háború borzadalmait és pusztításait hozná amerikai polgártársai millióira... A mi jelszavunk ez: békesség a földön és keresztyéni jóakarát minden emberhez és minden népekhez a földön“. E beszéthez felesleges minden kommentár; a keresztyénység igaz szelleméből és lelkiületéből fakadt az s annál becsesebb emléke a világháborúnak, mert az események kevéző alakulása következtében nem maradt pusztában üresen elhangzó szó. (Allgemeine Ev. Luth. Kirchenzeitung 1916. No. 35.)

A megszállott lengyel területek evangélikus egyházainak segítése.

Az Allg. Ev. Lutherische Kirchenzeitung 34. számában olvassuk, hogy Bajorország összes protestáns egyházaiban gyűjtést rendeztek a háború csapásai által sokat szenvedett evangélikus lengyel egyház felsegítésére. Ez egyház kára ugyanis sokkal nagyobb volt, mint a katolikus egyházé, részint, mivel a harc inkább hívei területén folyt le, részint, mert az orosz kormány a vallásfelekezet német származású híveit már a háború előtt is, de kivált a háború alatt sokszorosan megrövidítette és megsanyargatta. A gyűjtés szép eredménnyel járt s hozzájárul a nagy egyházi veszteségek legalább időleges pótlásához.

Különfelek

Vis maior

alkalmairól és eseteiről gyakorta hallunk híreket különösen napjainkban. Aki váratlan, véletlen, elháríthatatlan ok miatt rövidséget, veszteséget, károsodást szenved: kénytelen beérni azzal, hogy vis maior ellen nincs felebbezés. Aki ludasnak érzi magát valamely egyetemesebb vonatkozású sérelem, baj, országos csapás, nemzeti veszteség és ilyenféle kázusok előidézésében: rendszerint azzal mentegődzik, hogy leküzdhetetlen vis maior volt az oka mindennek. Kevés híján utóvégre már a vaksors is színre kerülhet a vis maior megszemélyesítéseképpen, amikor aztán bizakodóbban viselkedhetnek az ős pogány világnézet légkörében a fátum modern lovagjai.

Csak hogy ám minden földi és anyagi vis maior érvényénél magasabb fórum az erkölcsi törvény, amely minden öntudatos jellemet felelőssé tesz és számadásra von mind azért, amit cselekedni tisztesség és kötelesség, mind azért, aminek elmúlásztása vagy mellőzése megtorlandó bűn. Komolyan számbavehető ember semminemű körülmények között sem térhet ki az erkölcsi törvény jogos követelményeinek szigorú és lelkiismeretes teljesítése elől, viszont önelhatározási képességgel és szabad akarattal felruházott ép elméjű ember sohasem okolhatja a balsikerekért a természeti kényszerűséget, vagy a végzetet.

Erkölcsi tény csakis erkölcsi alapon keletkezhetik, viszont akaratunkat szabad választás szerint érvényesíthetjük akár pro, akár kontra, de bármelyik esetben is az erkölcsi felelősség kötelező tudatában és a számadás feltétele mellett.

Úgy látszik azonban, hogy köznapi szürke bölcselkedéssel és kenetes erkölcsi elmélkedésekkel nem valami sokra haladunk a való élet piacán.

Eszerint hát korai és céltévesztett fáradozás volna annak a kutatgatása, bírálgatása és eldöntési kísérlete, hogy vajjon az európai művelt keresztyén nemzetek érdekeellentéteinek lángba borulásáért és az ennek folyományaként immár, harmadik esztendeje példátlan barbársággal pusztító háborúért kik is voltaképpen a felelősök, kik is azok a számadásra kötelezett híresek, meg azok a bizonyos ludasok és gyatra fátumbhősök. Mindezt majd eldönti pártatlanul a történelem és a jövő, főképpen pedig a világítelő örök Bíró. Mi csupán annyit tudunk, amennyit látunk és tapasztalunk, hogy tudniillik az egymással viaskodó ellenségek közül a szellemileg tisztultabb, lelkileg épebb, értelmileg fejlettebb, jellemileg nemesebb, általában véve az életképesebb és hivatásosabb nemzetben van meg egyszersmind a dicsőséges győzelem biztosítéka, az igazi erkölcsi erőfölény, a valódi moralis vis maior.

Legfelsőbb elismerés. A magyar királyi pénzügyminiszter az 1914. évben kitört világháború dicsőséges megvívhatása érdekében kibocsátott magyar állami hadikölcsönök sikerének előmozdítása körül szerzett érdemek elismeréséül, öfelségének 1916. évi augusztus hó 30-án kelt legfelsőbb elhatározásával nyert felhatalmazása alapján, a mi közelebbi körünkből dr. Baltazár Dezső püspökünk és Domahidy Elemér főispánunk részére elismerő oklevelet állított ki.

Andrássy Kálmán bűji lelkipásztort, úgy is, mint a bűji hitelszövetkezet elnökét, a hadikölcsönök jegyzése és elhelyezése körül szerzett nagy érdemei méltánylásául a király a Ferenc József-rend lovagkeresztjének adományozásával tüntette ki. A példás buzgóságú és sikerdús működésű lelkipásztort eme legfelsőbb kitüntetése alkalmából őszinte szívvel és örömmel üdvözljük. Ad multos annos.

A debreczeni egyetem **theológiai hallgatói** részére a szabályszerű beiratkozási terminus a folyó szeptember hó harmincadik napján lejár. Az indexeket a professzorok szeptember hó 29., 30. és október 2. napján írják alá, amikor minden hallgató személyesen tartozik jelentkezni az indexével. Az előadások október hó 2-án megkezdődnek.

Háborús gyászdalok című gyűjteményre hirdet előfizetést Somogyi István mezőtúri református tanító, h. org. kántor. A füzet 10 vegyes- és férfikarra írott szerzeményt fog tartalmazni Koós Elemér verseire, melyeket felekezeti különbség nélkül, az elhalt hősökért tartani szokott gyászisteniszteletek és ünnepélyek alkalmával adhat elő az énekkar, vagy szólóban a kántor. A munka aktualitásánál fogva is ajánlható, úgy énekkaroknak, mint egyeseknek. A tiszta jövedelem 10%-a a hadban elesett tanítók özvegyei és árvái javára van szánva. Előfizetési ára 3 korona. Előfizetési ár a szerző címére küldendő: Somogyi István Mezőtúr.

Budapesti hírek. A budapesti református egyházköztség Egyházi Értesítő című közlönyt ad ki, mely július és augusztus hónap kivételével minden hónap közepén jelenik meg. Előfizetési ára egész évre 2 K helyben, 3 K postán vidékre küldéssel. — Ez a Sebestyén Jenő gondos szerkesztésében megjelentő Értesítő immár a kilencedik évfolyamát számolja és szépen virul, missziót teljesít, hézagot pótol, elismerésben részesül. Mindezt csak érintőleg jelezzük, megszívlelésre ajánlván azoknak a tisztelt vezérférfiaknak, akik nagyobb népességű gyülekeiteink hasonló irányú és célú orgánummal való ellátását illetőleg gondoskodásra hivatva volnának. — A budapesti református templomok harangjait leszedték és elszállították hadicélra, csakis a legnagyobb harangot hagyták meg a helyén. Megkímélték még a budai református templom harangjait is, mivel ezek acélból valók. Ifjabb Szabó Aladár budapesti hitoktató lelképásztor a budapesti tudományegyetem bölcsészeti fakultásán filozófiai doktori dignitást nyert. Az ifjú, reménydús tudóst elismeréssel és áldáskívánással köszöntjük.

A konyári lelkészi kör folyó hó 12-én tartotta szokásos évi értekezletét Pocsajon. A tanácskozást alkalmi istentisztelet előzte meg, amelyen Veress Bálint hencidai lelkész, köri elnök mondott a templomot zsúfolásig megtöltött gyülekezet előtt könyvekig megható szép imádságot. Majd Csernák Béla berettyóújfalui lelkész tartott a nála megszokott szónoki erővel tartalmas predikációt. Az összegyűlt perselypénz 124 korona volt, mely az egyház s egyesek adományával 162 koronára növekedett. Ebből 62 korona a Kálvineumnak, 100 korona pedig az erdélyi menekültek segélyezésére küldetett el. Isten áldása legyen az adakozó pocsaji gyülekezeten!

Tanítói árva neveltetésére Szombati Szabó István tábori lelkész 10 koronát küldött be Kiss Ferencnek, mint a „Halál szérűjén“ című könyve megváltása fejében dr. Kiss Endre 38. gy. e. fhdnagy, kecskeméti ügyvéd által fizetett összeget. Nevezett lelkész e 10 koronával az adakozást kívánja megnyitni valamely hősi halált halt református tanító árva-gyermekének neveltetési segélyére. Az összeget a címzett átadta dr. Veress István tanítóképző-intézetű igazgatónak, akihez küldendők a köszönettel veendő további adományok.

Alkohol, nikotín és egyéb egészségrontó, káros méreg ellen sokféle gyógyító szert ajánlott már a tudomány és az élettapasztalat. Most a háború folyamán aztán bebizonyosodott, hogy minden ilyes antihigiénikus élvezeti cikk ellen leghathatósabb szer az elkülönítés, elvonás, lemondás. Amióta a dohány és szivar árú a kis tőzsdékből kifogyott és a detailárosok akár be is csukhatják a boltot: százanként szoknak le az emberek a nikotinról és sokkal rugékonnyabbaknak, éberebbeknek, derültebb kedé-

lyűeknek érzik magukat, mint amilyenek voltak előbb, amikor még el sem tudtak volna lenni dohányfüst nélkül. Ezt a methodust kell alkalmazni az alkohol ellen is és akkor a legegyszerűbb és legbölcsebb módon meg lesz szüntetve az alkoholizmusnak még a fogalma és a neve is.

Tartalom: Világi. Menekülés — hűségnyilatkozat. — Baja Mihály, Kötelesség a háború után. — Egyház: Bélavári, Választás-e vagy kinevezés? — B—i., Jelölés. — Könyvismertetés: Plautinos. — Közélet: F. Varga Lajos, Háborús reflexiók. — Tudomány: E. J., Róm. XII. r. 1—8. v. — Külföld. — Külömfélék. — Mellékletek: Hivatalos Értesítő 39. szám.

Pályázat.

A kispaládi református iskolaszék pályázatot hirdet egy hadban levő kántortanítót helyettesítő állásra, havi 100 korona előleges fizetés és egy szobás lakás javadalommal.

Kötelesség: a tiszántúli református egyházkerület tanterve szerint III—VI. oszt. (vegyes) tanítása és istentiszteleteken az énekvezéri szolgálat, úgyszintén temetések alkalmával, amidőn a törvényes stóla: énekszós egy, predikációs kettő korona.

Pályázhatnak okleveles, vagy tanítóképezdét végzett férfiak és nők október hó 14-ig, 15-én választás. — Az állás a választás értesítése után azonnal elfoglalandó.

Kispalád, 1916. évi szeptember 20. U. p.: Nagypalád.

Nagy Elek,
református lelkész.

BÉKÉS LAJOS

Debreczen, Piac-utca 46-ik szám.

Telefon 304. szám.

Kalap, fehérnemű, úri-divat és szabó üzlet.
Készít férfiruhákat, felöltőket a legjobb kivitelben, valamint teljes úri kelen-gyéket mérték után.

Az 1916—1917. tanévre szóló

iskolakönyv- és tanszerjegyzék

megjelent.

Kivánatra ingyen és bérmentve
küldi meg

Hegedüs és Sándor

a tiszántúli református egyházkerület főbizománya,
protestáns iskolai könyvkereskedése

Debrecen.

Pontos és legjobb

Órák

5 évi jótállás mellett!

Egyházi
szentedények,

úrvacsorai kelyhek, osztó-tányérok és bor kancsók,
keresztelő-kannák és medencék, ékszerek, evő-

Arjegyzzék
2000 rajza
ingyen és
bérmentve!
Pontos ki-
szolgálás!
Jutányos
árak!

készletek valódi 13 próbás
ezüsből és I. rendű alpacca-
ezüsből, jubileumi dísz tárgyak
részfizetésre is!

Javításokra és vidéki megrende-
ésekre különös gondot fordítok

Polgár
Kálmán

műorás és ékszerész, a ref. egyházak szállítója
BUDAPEST, VI., Teréz-körút 5., I. emelet.

Lelkész és vallástanár, tanár és tanító
urak rendeljék meg és terjesszék
a hívek és a tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, esz-
ládi és ifjúsági havi folyóiratot.

Szerkeszti:

Megyericsy Béla.

Előfizetési díja egy évre 4 kor.
Az **Ébresztőnek** minden keresztyén
családhoz és minden keresztyén
ifjúhoz el kell jutnia, hogy a
nemes szépirodalom szárnyain
minden olvasójának lelkébe be-
vigye a keresztyén magyar nem-
zet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatóvány-
számot ingyen küld a kiadóhivatal:

Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28.

A „HANGYA”

a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezete bármely községbe költségmentesen küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazításért a „Hangya” igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-utca 34. sz. A „Hangya” kötelékében az 1915. év végén 1300 fogyasztási szövetkezet működött, amelyek összfordalma 60.000.000 korona volt.

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

HIVATALOS ÉRTESÍTŐ.

A tiszántúli református egyházker. püspökétől. 5548—1916.
5806—1916. szám.

KÖRLEVÉL

a kebelbeli egyházmegyék Nagytiszteletű
Espereseihez.

Hivatkozással arra az emberbaráti, hazafias és testvéri kötelességre, amely bennünket az Erdélyből menekülni kénytelenült lelkésztestvérek segítése tekintetében kötelez, felkérem a nagytiszteletű esperes urakat, méltóztassanak odahatni, hogy a különösen táborigazgatói szolgálattal folytán, de egyébként is távollevő vagy szolgálatukban akadályozott lelkészek kisegítésére szolgáló beszolgáló lelkészkeresés meg-
szüntettessék s a kisegítésre menekült lelkészek alkalmaztassanak.

Mindenesetre sürgős jelentést kérek az egyházmegye területén fennálló beszolgálási esetekről, annak megjelölésével is, hogy a beszolgálást milyen ok tette szükségessé.

Felesleges ugyan, de mégis kötelességem kérni a nagytiszteletű esperes urakat, hogy menekült lelkésztársaink szomorú helyzetének megkönnyítésére úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben minden lehetőt elkövetni méltóztassanak.

Atyafiságos szeretettel

Debreczen, 1916 szeptember hó.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Felhívás.

Az országos református lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva-gyámintézet felhívja az erdélyi egyházkerülethez tartozó nyugalmazott lelkészeket és lelkészözvegyeket, hogy a III. évfolyam nyugdíjokról, özvegyi évfolyamokról, neveltetési segélyről szóló nyugtáikat közvetlenül az egyetemes konventhez (Budapest., VII., Abonyi-u. 21. sz.) küldjék be, honnan járandóságukat már most megkaphatják postatakarékpénztári úton, személyes jelentkezés esetén pedig közvetlenül. Országos református lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva-gyámintézeti végrehajtó-bizottság.

A tiszántúli református egyházkerület Esperesi
Karának.

Nagytiszteletű Esperes Úr!

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak folyó évi szeptember hó 7-én 110,400. szám alatt, a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult községi és hitfelekezeti elemi iskolai tanítók szolgálati viszonyainak és illetményeinek szabályozása tárgyában a törvényhatósági közigazgatási bizottságokhoz egyidejűleg kibocsátott rendeletét azzal a kéréssel közlöm, méltóztassék saját hatáskörében intézkedni az iránt, hogy az iskolafenntartók az érdekeltek részére a rendelet szerint járó illetményeket a megállapított időpontoktól kezdve, haladéktalanul kiszolgáltassák.

Atyafiságos szeretettel vagyok

Debreczen, 1916. évi szeptember hó 14.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.
110,400—1916. VII/d.

A mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult községi és hitfelekezeti elemi iskolai tanítók szolgálati viszonyainak és illetményeinek szabályozása tárgyában általam 120,000—1914. sz. a. kiadott rendelet 14. §-a értelmében, eddig mindazok a községi és hitfelekezeti elemi iskolai tanítók, kik állításköteles korban, vagy állításköteles koruk elérése előtt, az 1913. évi október hó 1. óta vonultak be tényleges katonai szolgálatra és egyéves önkéntesi jogukat érvényesítették, fizetés természetével bíró illetményeinek csak az évi 800 K-án felüli részére birtak igényvel mindaddig, míg állásukat újból el nem foglalhatták.

Ez a rendelkezés a m. kir. miniszterium által, a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult állami és vármegyei tisztviselők illetményeinek szabályozása tárgyában kiadott rendeleten alapult, különös tekintettel az 1913. évi XVI. t.-c. 20. §-ában foglaltakra, mely szerint az egyéves önkéntesi minőségben tényleges katonai szolgálatot teljesítő községi és hitfelekezeti elemi népiskolai tanítók szabadságon levőknek tekintendők s fizetés természetével bíró illetményeiknek 800 koronán felüli részére jogosultak.

A m. kir. miniszterium újabban az 1916. évi 2477. M. E. számú rendeletével a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult állami és

vármegyei tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozása tárgyában korábban kibocsátott rendeleteinek némely határozatait módosítván, akként rendelkezett, hogy polgári illetményeik 1916 augusztus hó 1-től kiutalványozandók az olyan tisztviselők részére, kik rendes, tényleges szolgálati kötelezettségüknek idejét 1916 augusztus hó 1. előtt már betöltötték, az olyan tisztviselők részére pedig, kik rendes tényleges szolgálati kötelezettségük idejét 1916 augusztus 1. után töltik be, az ezen idő leteltét követő legközelebbi esedékességi időponttól kezdve.

Ennek folytán tekintettel arra, hogy — miként az az említett 120.000. sz. rendeletem bevezető sorai-ban kifejezésre jutott — a községi és felekezeti elemi iskolai tanítóknak, mint az 1907. évi XXVII. t.-c. 1. §-a értelmében köztisztviselőknek szolgálati viszonyaira és javadalmazására vonatkozó rendelkezések összhangba hozandók, a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult állami és vármegyei tisztviselőkre nézve megállapított rendelkezésekkel a 120.000—1914. számú körrendelet 14. §-át az alábbiakban módosítom:

Mindazok a községi és felekezeti elemi népiszkolai tanítók, kik állításköteles koruk elérése előtt, vagy mint állításköteles korban levők, az 1913. évi október hó 1. óta vonultak be tényleges katonai szolgálatra és egyéves önkéntesi jogaiknak érvényesítése folytán fizetés természetével bíró illetményeiknek eddig csak az évi 800 K-án felüli részét kapták, az 1916. évi augusztus hó 1-től kezdve, — amennyiben az önkéntesi egyév ezen időpont letelt, — teljes polgári fizetésükre, ha pedig időközben a katonai átalányosok vagy havidíjasok sorába léptek elő, a 120.000—1914. számú rendelet 6. és 7. §-aiban meghatározott, leszállított polgári illetményekre van igényük. Ugyanezek a tanítók lakásukra, vagy lakáspénzükre is igényel bírnak és pedig, ha az illető községre (városra) nézve megállapított lakbérnegyedek egyike az 1916. évi augusztus hó 1-ére esik, ettől az időtől, ellenkező esetben pedig az 1916. évi augusztus hó 1-ét követő legközelebbi lakbérnegyed-től kezdve.

Azok a tanítók, kiknek önkéntesi egyévük csak az 1916. évi augusztus hó 1. után telik le, teljes fizetésüket az egyév leteltét követő hótól, lakásukat, vagy lakáspénzüket pedig az egyév leteltét követő lakbérnegyed-től kezdve kapják.

A fenti rendelkezések vonatkoznak azokra a községi és hitfelekezeti elemi iskolai tanítókra, kik állításköteles korban vagy annak elérése előtt önként léptek be, a közös hadsereg és honvédség kötelékébe.

A közigazgatási bizottság felügyelni tartozik arra, hogy az iskolafenntartók az önkéntesi egyévet már leszolgált községi és hitfelekezeti elemi iskolai tanítók teljes fizetését és lakását, vagy lakáspénzét a fentebb megjelölt időpontoktól kezdve pontosan kiszolgáltassák.

Amely tanítóknál a fentiek következtében fizetésekiegészítő államsegély kiutalása, vagy felemelése válik szükségessé, eziránt a közigazgatási bizottság az iskolaszék kérelmére hozzám javaslatot tenni tartozik.

Minden ilyen esetben bemutatandó az illetékes katonai hatóság bizonylata, mely az önkéntesi egyév leteltének időpontját igazolja.

Azoknál a tanítóknál, kik időközben a katonai átalányosok (zászlósok, hadapródörmesterek) vagy havidíjasok (hadnagy stb.) sorába léptek elő, a szintén katonai hatósági bizonylattal igazolandó a katonai átalány, vagy havidíj folyósításának időpontja is. Budapest, 1916 szeptember hó 7-én.

Jankovich.

Pályázat.

A nyírmeggyesi református egyház egyik, — a háborúban *valószínűleg* hősi halált halt — tanítója állására helyettes minőségben pályázatot hirdet, a II. és III. osztályoknak a tiszántúli református egyházkerületi tanterv szerinti vezetésére. Nők is pályázhatnak. Míg helyettesül szolgál, fizetése havi előleges részletekben 80 korona, ha pedig a haláleset valónak bizonyul s rendes tanítóul alkalmaztatik: 100 korona az egyház pénztárából, 20 kor. kertválság s fizetésekiegészítés az 1913. évi XVI. t.-c. szerint, tisztességes lakás. Az állás azonnal elfoglalható. Kérvények s okmányok a lelkészi hivatalba küldendők.

Nyírmeggyes, 1916 szeptember hó 14.

Tukacs Lajos,
református lelkész.